

știință | spiritualitate | societate

IULIAN BOLDEA
ȘTEFANA POP-CURȘEU
(COORDONATORI)

A photograph of George Banu, an older man with a grey beard and glasses, wearing a dark jacket and a grey scarf. He is standing in the center of a theater, surrounded by rows of empty, light-colored wooden seats. The background features ornate, dark wood paneling with intricate carvings. The lighting is warm and focused on the man.

Aproape de scenă, George Banu

Eseuri și mărturii

Cuprins

Argument	7
----------------	---

I. CRITIC MARTOR, PEDAGOG IMPLICAT. TEXTE DE GEORGE BANU

Privirea de aproape și atracția miniaturilor (13); Tăcere afectuoasă și plecare asumată (20); Peter Brook. Spre teatrul formelor simple (22); Actorul dincolo de rol (26); Criticul, utopie și autobiografie (32); Teatrul, ieșiri de urgență (37); Memoria teatrală și experiența ireversibilului (42); Actorul care nu revine (47); Teatrul sau clipa locuită (50); Despre gustul aforismelor... (55); Pedagogia-evoluție, pedagogia-eveniment (58); Teatrele și școlile lor: pedagogia aceleiași grupe de sânge (67); Pedagogia esențialului (76)

II. CORIDOARELE MEMORIEI

Un manuscris regăsit	85
----------------------------	----

III. INTERPRETĂRI ȘI EVOCĂRI

Basarab Nicolescu, <i>Improbabilul prag</i>	93
Sorin Alexandrescu, <i>Nesațul de teatru</i>	100
Cornel Ungureanu, <i>Așteptându-l pe George Banu</i>	109
Mihai Măniuțiu, <i>Însemnări despre George Banu-actorul</i>	112
Nicolae Prelipceanu, <i>Spectatorul avizat, spectatorul cultivat, spectatorul luminat</i>	114
Ion Cazaban, <i>Ochiul teatral</i>	118
Anca Măniuțiu, <i>Spectatorul-martor dans le creux de l'entre-deux</i>	125

Liviu Malița, <i>Bouffes du Nord — un mod paradoxal de a fi consecvent cu tine însuși. Marginalii la un text de George Banu</i>	134
Mircea Morariu, <i>Spectatorul pursânge</i>	148
Gavriil Pinte, <i>Întâlnirile cu George Banu</i>	160
Carmen Mușat, <i>Spectatorul implicat</i>	165
Mirella Nedelcu-Patureau, <i>Cum nu ne vindecăm niciodată de teatru... sau o falsă ieșire din scenă</i>	167
Bogdan Ulmu, <i>Livada lui Banu (I); George Banu & Livada... noastră (II)</i>	174
Cristina Modreanu, <i>George Banu, cel aflat „între“</i>	178
András Visky, <i>Scriere și teatru. Descrierea unui performance cu George Banu</i>	184
Paul Aretzu, <i>Arta spectacolului</i>	193
Felix Alexa, <i>Între Prospero și Ariel</i>	201
Ștefana Pop-Curșeu, <i>Când spectatorul își întoarce fața de la scenă...</i>	204
Corina Teodor, <i>Interferențe...</i>	213
Iulian Boldea, <i>Etica distanțării</i>	216
Constantin M. Popa, <i>Pornind de la un dublu interviu</i>	221
Marian Victor Buciu, <i>De la memoriile teatrului la teatrul memoriei</i>	224
Cristian Stamatoiu, <i>Gaiev, un sâmbure de vișină tot mai amar...</i>	239
Gabriel Petric, <i>Cortina transparentă</i>	246
Dumitru-Mircea Buda, <i>Fascinația eseului</i>	250
Inocențiu Dușa, <i>George Banu — Deus ex machina!</i>	257
Magdalena Popa Buluc, <i>„Amantul plecat pe drumuri“</i>	260
Ion Buzera, <i>Un artist al vegherii teatrale</i>	264
Emanuela Ilie, <i>George Banu — un expert al contrariilor permanent confruntate</i>	269
Florina Codreanu, <i>Fața omului din spate: George Banu despre pictură și teatru</i>	274

IV. EXERCIȚII DE IDENTIFICARE

Gábor Tompa (281); Andrei Șerban (281); Lucian Pintilie (282); Victor Ioan Frunză (283); Mihai Măniuțiu (284); Ludmila Patlanjoglu (284); Marcel Iureș (285); Radu Penciu (286); Mihaela Tonitza-Iordache (287); Victor Rebengiuc (288); Valeriu Moisescu (288); Ion Toboșaru (291); Ion Caramitru (292); Alexa Visarion (293); Cătălina Buzoianu (294); Felix Alexa (296); Delia Voicu (297); Manuela Cernat (298); Dan Vasiliu (299); Dominic Dembinski (300); Mariana Mihuț (301); Andreea Dumitru (301); Emil Boroghina (304); Ștefan Iordache (306); Ovidiu Iuliu Moldovan (307); Octavian Saiu (307); Laurențiu Damian (309); Cristian Pepino (311); Marina Constantinescu (312); Florica Ichim (313); Ion Cazaban (314); Gheorghe Ceaușu (316); Elisabeta Munteanu (317); Cristina Corciovescu (319); Vittorio Holtier (320); Sergiu Anghel (323); Alice Georgescu (324); Nicolae Manda (325); Cristina Modreanu (326); Ion Parhon (327); Constantin Chiriac (329); Ioana Moldovan (330); Hervé Bolot (331); Ionuț Socu (332).

ADDENDA

<i>Laudatio</i> : Anca Măniuțiu, Florin Zamfirescu,	
Sorin Crișan.....	335
Dialog cu George Banu: „Ceea ce contează în mod esențial e <i>aptitudinea scenei de a stimula imaginarul publicului</i> “	349
Fișă biobibliografică	354

Privirea de aproape și atracția miniaturilor

pentru Marcel Iureș

La capătul periplului său, pe drumul de întoarcere, acest fiu risipitor lipsit de tată, care este Peer Gynt, își trece viața în revistă, desfășcând-o asemenea unor foi de ceapă. Iar ele povestesc, fiecare în parte, evenimentele prin care a trecut, reușitele, ca și eșecurile, reconstituind zigzagul unei vieți debusolate. La o privire atentă, fiecare are sens, fiecare e adevărată, dar împreună formează ele oare un tot? Răspunsul negativ ascunde în el drama, iar constatarea eșecului atrage concluzia finală: Peer a ratat miezul, centrul ființei sale, n-a ajuns la el, așa că trebuie remodelat... Desigur, aplicarea sancțiunii consacră înfrângerea, dar trebuie pentru asta să-i renegăm faptele momentane de glorie și satisfacțiile? Trebuie oare să deplângem clipele trăite în numele vidului în care sfârșește declinația lor lipsită de orientare? Tot numărând foile, Peer face o analiză a drumului parcurs — a crezut în înțelepciunea chinezească potrivit căreia „pasul face drumul“ —, dar descoperă că a pierdut calea. Doar calea duce la esență, și rari sunt cei ce ajung la ea. Peer a încercat, însă fără succes. Trebuie oare să-l acuzăm în numele acestei înfrângeri, desigur liniștitoare pentru cei prudenți, cei care n-au trecut prin proba drumului? Peer s-a rătăcit, dar n-a abandonat. O confirmă mormanul foilor de ceapă ce-i reprezintă viața. A trăit, poate fără sensul ultim, dar cu exaltarea clipelor asumate cu simplitate, unele după altele. Sigur, viața lui n-are arhitectură, dar este măcar o sumă de evenimente, angajamente, rătăcirii. N-a ajuns să-i dea un sens, a cunoscut însă febra intensității mereu reînnoite. Nu a vizat nicio țintă finală, dar s-a cufundat în prezent.

Peer nu e un constructor, ci un cheltuitor: două logici care se opun, ireductibile.

„Foile de ceapă“ trimit, pentru un spectator ca mine, la diverse perioade ale vieții, la alegeri succesive și niciodată unice. Era să rămân în preajma lui Peter Brook, dar viața mi-a surâs și, deși am fost apropiat de el sau de Antoine Vitez, nu m-am oprit cu totul lângă acești tați adoptivi. Da, mă recunosc în Peer și ceapa lui, căci fiecare foaie sau, altfel spus, fiecare încercare trimite spre o ușă deschisă, spre o întrebare formulată, spre o îndoială resimțită, fără însă a ajunge la sensul din urmă, la această lumină ultimă ce face să se oprească timpul și, ca în *Faust*, să ateste victoria asupra demonului. Dar, ca să reiau o frumoasă formulă a lui Brook, oare de câte ori, pe durata unui spectacol sau a uimirii în fața unei experiențe, ceasul vieții mele nu s-a oprit înmărmurit? „Foi“ nenumărate care, de fiecare dată, mi-au dat impresia că ating, miraculos, „miezul“, pentru ca apoi să recad... Orice spectacol unic dispune de această forță ce liniștește și reconfortează. Barthes, după ce a văzut la Paris, în 1954, *Mutter Courage* a lui Brecht, a încetat să mai meargă la teatru: așteptarea i-a fost satisfăcută! Numai că nu mulți sunt spectatorii care au trăit o asemenea iluminare „poetică“ singulară, iar alții, mai puțin extatici, la fel ca mine, caută spectacolele sau aventurile ce le cristalizează, în mod pasager, speranța, spectacole ce se erijează în evenimente „plurale“. Ele relansează periodic dorința de teatru și invită la continuarea drumului. Deși rămâne o artă, spectacolul capătă atunci sensul unei experiențe umane legitime și fecunde, în care se amestecă fericirea pur și simplu teatrală, generată de scenă și de datele concrete ale actului scenic implicat în timpul său. Ele nu pot fi disociate... de aceea, fiecare spectacol unic se constituie în „foaie“ a acestui „eu artistic“ care este eul unui spectator pe termen lung. Iată de ce îmi place să spun, parafrazându-l pe Prospero, că „sunt făcut din stofa spectacolelor pe care le-am văzut“, dar că aceste spectacole formează totodată „biblioteca mea interioară“, ordonată după principiile unui amator zelos și dezordonat.

Biblioteca asta o port cu mine, așa cum își poartă Diogene butoiul și, consultând-o, pot descoperi articulații și înrudiri ce îmi permit să identific un simptom și să formulez un diagnostic. Nu pentru a crea sisteme sau a deschide panorame, ci pentru a mă focaliza asupra acestor *puncta*, focare ale atenției mele, ce îmi permit apoi să redactez câteva microtexte inspirate de poezia concretă a scenei. Adevărate miniaturi.

Miniaturi poetice, miniaturi teoretice

Miniatura se definește prin precizia trăsăturii și reducerea câmpului, fiind vechiul echivalent al gros-planului actual. Dar miniatura nu ține de fragment, cu tot ce înseamnă el ca deschidere și fărâmițare, nu, ea concentrează și face lizibil, e drept că uneori în manieră microscopică, un peisaj sau un chip. Puterea de a alege are aici un rol decisiv, ca urmare a unei dorințe de focalizare ce invită privirea să se apropie. Miniatura este un grăunte de real... izolat, dar totodată semnificativ pentru mizele sale. De-a lungul timpului, din dorința de a consulta unele protocoale teatrale — ora prevăzută pentru începerea spectacolului, salutarile de final și multe altele — am început să mă dedic acestui aspect, încercând să aflu ce au ele constant și ce anume variază ușor de la o țară la alta, de la o epocă la alta. Protocolul rămâne indispensabil, dar nu imuabil, fiind afectat de societate și de timp. Nu este lipsit de interes să-i surprindem efectele. A merge la teatru înseamnă și a-ți pune întrebări și a te bucura de ceea ce comportă el ca ritual social, fiind deosebit de lectură sau de vizita la muzeu. Poezia teatrului este și poezia sălii și a obiceiurilor sale.

Dar, pentru a fi mai precis, miniaturile sesizează anumite „mitologii“ ale scenei contemporane, reperabile de la un spectacol la altul, un fel de peceti ale prezentului care, dincolo de marile opțiuni teoretice, revin de la un regizor la altul, se transformă în simptome ale unei epoci, pentru ca apoi să dispară. Scopul secret al unuia ca mine constă nu în a propune un dicționar sau a redacta un catalog, ci în a degaja și fixa aceste focare temporare în jurul cărora se organizează peisajul teatral al unei epoci și care ne-au

implicat personal. Va exista mereu o implicare subiectivă cu tot ce înseamnă ea ca angajament afectiv și uitări vinovate. În ceea ce fac, perspectiva nu va fi niciodată totalizantă, principiul reactivității individuale și libertatea de opțiune sunt, cred eu, caracteristicile oricărui demers ce abordează „poezia teatrului“.

Unele din aceste „mitologii“ frapează prin vizibilitatea lor, ce frizează stereotipia, altele rămân mai ascunse și trebuie să le reținem, să le discernem, să le observăm. Pentru a reuși, e absolut necesar să recurgem la „biblioteca interioară“, formată din spectacolele pe care le-am văzut, aici sau aiurea, la cunoașterea lor directă, singura în măsură să dezvăluie gradul de răspândire a unei recurențe, constituirea unei „figuri“ înscrise în chiar miezul reprezentațiilor. Putem astfel sesiza câteva constante, dovezi ale unei reverberații reprezentative atât pentru o epocă, cât și pentru sensibilitatea unui creator. Ele îi unesc, mai mult sau mai puțin explicit, pe artiștii în căutare de afinități sau de situații polemice. „Culisele“ teatrului au devenit un teren de explorare pus deseori în valoare, și puțini sunt cei ce nu s-au lăsat seduși de aparatele „video“. În fața acestor focare, spectatorul care sunt se oprește și încearcă să facă unele comentarii, ce constituie însăși substanța „miniaturilor“.

O privire atentă, departe de marile elanuri teoretice sau de siguranța instrumentelor paspartu, decelează și desprinde „nodurile“ poetice — sau, cel puțin, pe unele dintre ele — în stare să țeasă „tapiseria“ scenei moderne. Miniatura face economie de fir pentru a se concentra pe nod... Iar „nodul“ este această concentrare poetică ce poate fi sesizată și apoi convertită în scris. „Nodul“ depășește „detaliul“, el ține de rețeaua semnelor reprezentăției, dar și de iradierea sa punctuală, unică, pe care o regăsim totuși altundeva. „Detaliul“ rămâne legat de o singură punere în scenă, în vreme ce „nodul“ leagă mai multe și confirmă existența unei constante care, după cum s-a mai spus, eșuează uneori în... stereotip. În acest sens, procesul conduce dinspre revelația „poetică“ spre stereotipia locului comun, bază, în sensul barthesian al termenului, a oricărei „mitologii“ moderne, a societății, dar și a unei arte, în cazul de față teatrul.

Actorul, centrul poetic al teatrului

Dacă poezia teatrului te „înalță“, ca să-i citez pe Frații Goncourt, mulțumită unui element scenografic, unei soluții de punere în scenă sau de ecleraj, specificitatea ei e dată de prezența actorului. Să cauți germenul artistului din el, iată provocarea pe care o lansează poezia teatrului. Despre actor însă, ce poți spune? El se sustrage analizei și doar excepția inspiră cuvântul. Cuvânt ce, departe de a fi generalizant, e, dimpotrivă, punctual și local, încercând să capteze o identitate, să constituie un mănunchi de interogații sau să conducă spre acel „altundeva“ la care trimite orice mare actor. Cartea cu titlu barthesian a lui Bruno Tackels, *Fragments d'un théâtre amoureux* (Les Solitaires intempestifs, 2001) — pune într-una din pagini problema procesului discursului critic despre actori. Acesta lipsește, păcătuiește prin banalitatea epitetelor, e absent atât din presă, cât și din gândire, se plângea Tackels. Cum să nu admiți justetea acestei observații revoltate? Dar, odată ce am formulat constatarea, merită să-i examinăm veridicitatea. Există oare uitare deliberată, negare premeditată a rolului actorilor, conspirație tăcută sau chiar, mai banal spus, neglijență condamabilă? Greu de crezut, mai ales astăzi, când regizorul și-a pierdut semeția, iar scriitorul revine. Fiecare dintre ei e conștient de forța de care dispune actorul și înțelege să-și facă din el cel dintâi aliat. Observația de mai sus nu rămâne, totuși, mai puțin actuală. De ce această absență? Desigur, din motive mai tainice, implicite, legate chiar de scris. Acesta se vede confruntat cu propriile limite atunci când încearcă să rezolve exercițiul comun al jocului, ceea ce explică de ce preferă să nu examineze jocul actorilor, pe care adesea îi amintește sau îi definește cu ajutorul unui epitet mai mult sau mai puțin pertinent. Și asta pentru că nu e deloc ușor să scrii despre un actor obișnuit, care-și face treaba cu onestitate, bine integrat în distribuție. Instrument disponibil, el se pierde în proiectul global, contribuind, după propriile puteri, la buna sa funcționare. După epuizarea acestor comentarii artizanale, scrisul intră în pană. Îi lipsesc stimulii și, fără a avea nimic de care să se agațe, se resemnează în a trece jocul

Colecția transdisciplinară „Știință, Spiritualitate, Societate“

*se adresează unui public larg, interesat de interacțiunea dintre știință, artă,
literatură, spiritualitate, religie și societate în secolul XXI.*

George Banu are multe bagaje: mii de pagini scrise, zeci de cărți editate sau personale, mii de spectacole văzute cu frenezia spectatorului insațiabil. Ce ar însemna pentru George Banu să uite? Să treacă oare pragul miraculos și improbabil care îl separă de înțelegerea spectacolului propriiei sale vieți, pentru a deveni, în același timp, spectator, actor și autor al unui insondabil mister?

BASARAB NICOLESCU

* * *

Au colaborat: Basarab Nicolescu • Sorin Alexandrescu • Cornel Ungureanu • Mihai Măniuțiu • Nicolae Prelipceanu • Ion Cazaban • Anca Măniuțiu • Liviu Malița • Mircea Morariu • Gavriil Pinte • Carmen Mușat • Mirella Nedelcu-Patureau • Bogdan Ulmu • Cristina Modreanu • András Visky • Paul Aretzu • Felix Alexa • Ștefana Pop-Curșeu • Corina Teodor • Iulian Boldea • Constantin M. Popa • Marian Victor Buciu • Cristian Stamatoiu • Gabriel Petric • Dumitru-Mircea Buda • Inocențiu Dușa • Magdalena Popa Buluc • Ion Buzera • Emanuela Ilie • Florina Codreanu • Gábor Tompa • Andrei Șerban • Lucian Pintilie • Victor Ioan Frunză • Ludmila Patlanjoglu • Marcel Iureș • Radu Penceiulescu • Mihaela Tonitza-Iordache • Victor Rebengiuc • Valeriu Moisesescu • Ion Toboșaru • Ion Caramitru • Alexa Visarion • Cătălina Buzoianu • Delia Voicu • Manuela Cernat • Dan Vasiliu • Dominic Dembinski • Mariana Mihuț • Andreea Dumitru • Emil Boroghina • Ștefan Iordache • Ovidiu Iuliu Moldovan • Octavian Saiu • Laurențiu Damian • Cristian Pepino • Marina Constantinescu • Florica Ichim • Gheorghe Ceaușu • Elisabeta Munteanu • Cristina Corciovescu • Vittorio Holtier • Sergiu Anghel • Alice Georgescu • Nicolae Manda • Ion Parhon • Constantin Chiriac • Ioana Moldovan • Hervé Bolot • Ionuț Socu • Florin Zamfirescu • Sorin Crișan

știință | spiritualitate | societate

CV

CURTEA VECHĂ

Pentru a comanda online sau pentru lista completă a titlurilor publicate la Curtea Veche, vizitează www.curteaveche.ro

începi să afli

ISBN 978-606-588-624-7

9 786065 886247